

Lieutenant C. F. Becks
 Beretning om Dronning Caroline Mathildes
 Fængsling .

den 17de Januar 1772.

(Meddelt af M. Birkeland.)

I Sammenhæng med de Bidrag til Danmarks og Norges Historie i forrige Aarhundrede, som dette Tidsskrifts sidste Bind have indeholdt, har jeg troet at den nedenfor følgende samtidige Beretning om en Del af Begivenhederne den 17de Januar 1772 kunde have Krav paa Offentliggjørelse. Der er vistnok ingen Mangel paa Fortællinger om Udførelsen af dette Revolutionsforetagende, men de fleste ere saa lidenskabeligt farvede eller romantisk udsmykkede, at de kun med stor Forsigtighed kunne benyttes som historiske Kilder. Et Øienvidnes Beretning er under saadanne Omstændigheder naturligvis af Vigtighed, om der end ikke kan tillægges Hjemmelsmanden nogen særdeles Upartiskhed. Forfatteren af den her nævnte Relation havde som Lieutenant ved det falsterske Infanteri-Regiment, der besatte Slotsvagterne Natten mellem den 16de og 17de Januar 1772, en underordnet Rolle ved Foretagendet og belønnedes strax efter dets Udførelse med Udnævnelse til Capitaine. Jomfru Biehl omtaler ham i sine tidligere i dette Tidsskrift trykte Optegnelser paa en lidet hæderlig Maade. Hun fortæller (IV. 438 ff.), at han ved Dronningens Fængsling «udmærkede sig saaledes ved sin formastelige Uforskammethed, at Dronningen i Forbittrelse over hans dumme Grovhed tog ham i Haartotten og ruskede ham»; hun tillægger ham ogsaa Træk af raffineret Grusomhed mod den fangne Struensec.

Der er saaledes, om man fæster Lid til Jomfru Biehls Anecdoter, gode Grunde til at mistænke hans Troværdighed; imidlertid tør det maaskee antages, at hans Beretning mere kan feile i hvad den fortier end i hvad den fortæller.

Originalen, der, efter Underskriftens Form at dømme, muligens kan være Forfatterens egenhændige Haandskrift, findes i det Wedelske Familie-Archiv, der er i Hr. Hofintendant, Kammerherre F. I. Wedel-Jarlsbergs Besiddelse. Den er skreven paa Tydsk og har følgende bogstavret afskrevne Titel: «Ausführliche und wahre Begäbenheit von der am 17ten Jan. Ao. 1772 bey die Königin Carolina Matilda unter Anführung Sr. Excellence den Herrn Grafen von Rantzow gehaltenen Expedition». Meddelelsen har ikke lagt nogen Vægt paa Tydsken, og Beretningen følger derfor i Oversættelse.

Da jeg den 16de Januar 1772 om Morgenens, som det falsterske Regiment skulde besætte Slotsvagtens, kom paa Paraden, spurgte Oberst v. Køller mig i Forbigaaende, om jeg om Aftenen vilde komme paa Ballet *en domino*. Jeg svarede hertil Ja. Han sagde derpaa videre: De maa tage med Dem Deres Kaarde, og den kan De sætte fra Dem i Lieutenants-Vagten, hvor Deres Fætter, Lieutenant Bülow, idag har Vagt; men forbød mig indtil Videre at sige Noget til Nogen om denne hans Samtale med mig. Da Paraden var forbi, kom min daværende Compagni-Chef, Capitaine v. Pingel, til mig tilligemed Lieutenant Oldenburg, der stod som Secondlieutenant ved Compagniet, og sagde mig, hvad Obersten havde sagt dem med Hensyn til Ballet, og hvorledes han havde befalet ogsaa at underrette mig derom. Jeg svarede strax, at Obersten allerede selv havde sagt

mig det, og at jeg vilde indfinde mig. Imidlertid spurgte vi hinanden, hvad dette vel kunde betyde, men Ingen kunde indsee Sammenhængen eller Resultatet, og vi skiltes altsaa fra hinanden uden videre Mistanke med det Løfte at indfinde os paa Ballet. Omtrentlig henimod Klokken 8 om Aftenen indfandt jeg mig hos min Fætter paa Vagten, hvem jeg fandt i et meget ærgerligt Humør. Da jeg spurgte om Aarsagen dertil, sagde han mig, at Commandanten v. Guede [Gude] havde forbudt ham at gaae paa Ballet og desuden givet ham en Næse. Han spurgte mig derpaa, hvad det skulde betyde, at vi toge vore Kaarder med og satte dem efter i hans Vagtstue, hvorom jeg ikke kunde give ham nogen Besked, men forføiede mig strax til Hoftheatret, hvor Alle, uden at have nogen Mistanke, dandsede roligt i al Glæde. Henimod Kl. 12 forlod Kongen Salen og Grev Brandt fulgte ham, hvilken sidste imidlertid kom ned igjen, saasnart Kongen var gaaet til Sengs. Da Klokken var henimod 2, gik Dronningen med Grev Struensee ogsaa bort, og herom underrettede jeg strax min Oberst v. Køller, som havde paalagt mig at passe paa dette. Deræfter forsvandt ogsaa Prinds Fredrik, og overhovedet begav nu Alle sig hjem som hørte til Hoffet. Derpaa sagde Obersten mig, at jeg skulde underrette Major Pingel og Lieutenant Oldenburg, der vare de eneste af Expeditionen, som havde bivaanet Ballet, forat vi tre kunde følge ham, naar han gik bort. Da vi vare samlede, gik Obersten med os op i Salen, og hver drak endnu et Glas Punsch, og strax derefter forlod vi Salen og gik ned i Lieutenants-Vagten, hvor Obersten sagde til os, at vi maatte saa hurtigt som muligt kjøre hjem og klæde os om, forsyne os med Echarpe og Ringkrave og indfinde os hos ham. Imidlertid underrettede Obersten Lieutenant Bülov tilligemed

Capitaine Walterstorff (der som Capitaine havde Vagten paa Slottet) om den ham overdragne Expedition og indskjærpede dem paa det Bedste og Omhyggeligste Aarvaagenhed og Stiltfærdighed hos deres Undergivne. Omkring Klokken 3 vare vi tre ovennævnte allerede i Hr. Oberstens Bolig, som, efterat han havde befalet sine Tjenere at forlade sig, aabenbarede os Alt og fremviste den ham tilstillede kongelige Ordre fra Dronning Juliane Marie. Forundringen og Glæden i vore Hjerter var overordentlig, Enhver takkede Gud og udbad sig i Stilhed hans naadige Bistand. Imidlertid var Oberst v. Køller bestandig urolig med Hensyn til Grev Rantzow, formodentlig fordi han frygtede for, at Greven kunde vende sig til det andet Parti, da det i saa Fald ikke vilde være løbet altfor vel af med ham og hans Undergivne. Men Gud være lovet, en høiere Haand havde sat en Grændse for dette Væsen [«hatte dies Ziel ein Ende gesetzt»] og givet sin Velsignelse til dette Forehavende. Vi ledsagede altsaa Hr. Obersten, da Klokken slog 3^{3/4}, til det kongelige Palais, hvor Grev Rantzow boede, hvem vi fandt i fuld Paaklædning, ganske alene med en Kop Chocolate og røgende en Pibe Tobak. Og da Oberst v. Køller var forsynet med en Nøgle til Palæets Bagport, kom vi i al Stilhed ind, uden at Nogen blev os var. Nu var Spørgsmaalet, hvorledes Grev v. Rantzow skulde komme paa Slottet, eftersom det var meget glat at gaae, og det heller ikke var muligt at faae fat i nogen Vogn. Jeg propo- nede derfor at hente et Par af de Folk, som stod paa Vagt, for at bære Greven derop i hans Porte-Chaise, hvilket blev befundet hensigtsmæssigt og af mig udført i største Hast. Saasnart jeg var kommen med Folkene fra Vagten, satte Greven sig i sin Porte-Chaise, gav mig Nøglen til Cavaller-Løngangen, og Oberst Køller gik med de to andre

Officierer langsmed Canalen, hvor han havde sat de andre Officierer af denne Expedition Stevne [«apointieret hatte»], til den store Slotsport. Strax jeg var kommen ind i Slottet med Greven og vilde gaae opad Trappen til Lieutenants-Vagten, kom i det samme Øieblik General v. Eichstedt og Oberst v. Køller med alle de til Expeditionen udvalgte Herrer Officierer, og Alle forsamlede sig i Lieutenants-Vagten, hvor ogsaa Kammerherre Bierenschiold [Bering-skjold] var tilstede. Derpaa kom den ved Døren vagthavende Vægter og erkyndigede sig om Aarsagen til et saa stærkt Besøg saa tidlig paa Slottet, og mente, at det var hans Skyldighed strax at melde det. Grev v. Rantzow betydede ham strax, at han skulde blot uden Indvending aflevere Nøglerne til de vagthavende Officierer; han inde stod med sit Hoved for Alt hvad der her blev foretaget idag. Endelig maatte han slaae sig til Taals dermed og blev indtil Videre i Arrest i Vagtstuen. Efterat Oberst Køller havde givet hver Officier sin Post, bad han Grev Rantzow nu at begive sig videre med de ham tildelte Officierer. Greven fulgtes altsaa af: 1, General v. Eichstedt, 2, Major Berbandt, 3, Major Trappaud, 4, Capitaine Pingel, 5, Lieutenant Oldenburg og mig. Vi gik Alle op i Prinds Fredriks Forgemak, hvor Dronning Juliane Marie tilligemed Prindsen allerede ventede paa os. Strax ledsagede vi Allesammen begge disse høie Herskaber ned i Hans Majestæt Kongens Sovegemak. Dronningen og Prinds Fredrik traadte strax hen til Hans Majestæt Kongens Seng og overgav ham et Document [«eine Schrift»] med Bøn om, at han vilde have den Naade at underskrive samme, da hans Thrones Sikkerhed og den hele kongelige Families Vel tilligemed Undersaatternes Lykke helt og holdent beroede derpaa. Grev Rantzow og General Eichstedt gjorde

denne Bøn med Knæfald for Kongens Seng. Vi andre Tilstedeværende stode ved Døren til Indgangen til Kongens Sovegemak, og ved Døren ligeoverfor, som førte til Dronning Caroline Matildes Sovegemak, bleve strax to Officierer posterede for at negte hende at komme ind ad denne Vei, om hun muligens skulde høre nogen *brut* [*bruit*, Støi]. [Forskrækket] over det uventede Besøg reiste Kongen sig op i Sengen, fuld af Forundring over hvad han skulde beslutte sig til, forlangte derefter uden nogen Indsigelse strax Blæk og Pen, som hans Kammertjener Brül strax bragte ham, og underskrev paa Sengen det ham af Dronningen og Prindsen overleverede Document. Saasnart det var underskrevet af Kongen, underskrev Prinds Fredrik ogsaa, og med denne Ordre blev General Eichstedt sendt afsted, som formodentlig indeholdt Commandant Guedes, Oberst Falckenschiolds og Oberstlieutenant Hesselbergs Arrestering og Afsættelse. Derpaa lod Kongen sig i al Hast klæde paa, og medens dette skede, vaagnede den i Kongens Gemak sovende Kammerjunker v. Schack og steg ud af Sengen, kun iført Benklæder og Strømper, ganske forvirret. Da han blev Dronningen og Prindsen var, vilde han forlade Gemakket, da Dronningen sagde til ham, han maatte blive og indtil Videre ikke gaae bort. Da Kongen var færdig, gik han strax med Dronningen og Prindsen op i Dronningens Gemak; Major Berbandt og Trapaudt fulgte efter, og vi andre tre bleve tilbage i Kongens Værelser hos Grev Rantzow for at holde et aarvaagent Øie med den nævnte Dør til Dronning Matilde. Imidlertid beskæftigede Greven sig med at tale med Kammerjunker Schack om denne Affaire. Paa samme Tid var Oberst Køller i fuldt Arbeide med at arrestere Greverne Struense og Brandt, ligesom ogsaa Livmedicus Berger, og i denne Anledning

sendtes der ham bestandig Ordres fra Kongen. Da alle Arrestanter vare førte bort fra Slottet, beholdt Grev Rantzow en Ordre, med hvilken han blev befaleet nu at begive sig med sine Officierer til Dronning Matilde, og som havde omtrent følgende Indhold: *Madame votre conduite m'en force de vous éloigner d'ici, je vous souhaite une bonne repentance.* Det var omtrentlig henimod Klokken 7, da Greven lod kalde til sig i Kongens Værelse den ældste af Dronningens Kammerjomfruer ved Navn Ahrensbach. Til denne overgav han den ham tilstillede kongelige Ordre med den Befaling at overgive samme til Hendes Majestæt Dronningen og strax at melde Hans Excellence hos høistsamme Dronning. Den nævnte Jomfru vægrede sig i Begyndelsen ved at modtage denne Ordre, men blev af Greven paany befaleet dertil, saa at hun ikke kunde undslaae sig derfor, og gik strax med samme ind til Dronningen i Sovegemakket. Vi fulgte hende i Hælene og bleve i Dronningens Forgemak. Omtrent 9 à 10 Minutter efterat hun havde forladt os, traadte Dronningen ud til os i Forgemakket i fuldkommen *Neliger* [*Négligé*] og sagde: Ak jeg kan ikke lade mig see, dog som man behandler mig, saa maa jeg vel vise mig. Hun spurgte derpaa Greven med bestyrtet Stemme, hvem det var, som havde spillet hende disse Cabaler, og hvor Kongen var, til hvem hun forlangte øieblikkelig at blive indladt. Vi undlode ikke med Knæfald og allerunderdanigst at bede Hendes Majestæt selv at skaane sin høie Person og at finde sig i Kongens Villie; at adlyde vor Konges Befalinger holdt vi for vor høieste Pligt. Dronningen svarede derpaa: Mine Herrer, naar De kjendte mig bedre, saa vilde De vide, at jeg ikke er for mange Complimenter, men ligefrem. Derpaa gik hun løs paa Greven, der hele Tiden holdt Stokken foran sig og sagde til os: *Messieurs,*

faites vos devoirs. Dronningen raabte i Et væk: Hr. Greve, lad mig dog tale, faaer jeg ikke tale? Greven bad Dronningen, at hun dog vilde have den Naade at læse Ordren ret, som hun bar i Haanden, da vilde hun blive overbevist om, at det var Kongens egen. Dette gjorde Dronningen og sagde, idet hun slængte den hen paa Bordet med en Slags Arrighed [*indem sie selbige mit einer Art von Bosheit auf dem Tische hinschmiss*]: Ja, jeg seer, at han selv har skrevet den. Imidlertid skjendtes Dronningen bestandig med Greven, som hele Tiden kun bad hende at adlyde Ordren og ikke at exponere sig selv. Hun løb derpaa fra det ene Værelse til det andet og søgte bestandig Dørene for at komme ud til Kongen, men hvor hun kom hen, fandt hun bestandig en Officier, som med den største Ærbødighed negtede hende Gjennemgangen. Dronningen sagde videre: Slip mig dog ud og vis Deres Lydighed paa en anden Maade; De behøver ikke at være bange for Grev Rantzow; thi de store Herrer narre Dem dog [*den die grossen Herren führen ihren doch an*]. Medens Dronningen endnu upaaklædt løb frem og tilbage, kom Jomfru Arensback med en Underkjole og et Par Sko, som hun iførte Dronningen staaende. Strax løb hun til Døren til sit Sovegemak, hvor en Officier havde posteret sig; denne bad hun dog at lade hende slippe ind med det Foregivende, at hun havde Noget der at bestille, som disse Messieurs umulig kunde overvære, eller for at klæde sig videre paa; men da hun ikke kunde opnaae dette ved gode Ord, vilde hun med Magt rive ham fra Døren, og da dette ikke var hende muligt, sagde hun: Naar De ikke vil, maa jeg vel blive, thi imod fire Mennesker formaaer jeg Intet. Greven bad Dronningen, at hun dog vilde lade sig klæde paa, men hun mente ikke at kunne gjøre dette i vor Nærværelse.

Greven svarede, at vi vilde Alle vende Ansigterne til Dørene, og da kunde Hendes Majestæt gjerne lade sig klæde paa i vor Presance, og videre sagde han, at Hendes Majestæt dog maatte skynde sig, da Dagen allerede nærmede sig med stærke Skridt, og naar dette blev rygtbart, kunde Saadant foraarsage Hendes Majestæt ubehagelige Følger. Dronningen løb derpaa til Vinduet, vilde lukke det op og raabe om Hjælp. Greven svarede, at han tvivlede meget om, at Hendes Majestæt vilde finde den haabede Assistance. Hun svarede: *On me traite comme une bête [bête]* og ikke som en Dronning, jeg har ogsaa en Broder, som er Konge, ham vil jeg skrive til, og han skal snart skaffe mig Revange; hvad har jeg gjort Folket; at mange Forandringer ere skete, er mig bekjendt, men jeg har efter Pligt og Samvittighed søgt saameget som muligt at befordre Kongens og Landets Vel. Hvorpaa Greven svarede: Deres Majestæt, vi ere Danske og ingen Englændere, vi undersøge aldrig vor Konges Handlinger, men vi ere som Undersaatter vante til blindthen at adlyde Befalingerne, og jeg beder Deres Majestæt i dette Tilfælde at gjøre det Samme. Dronningen svarede: Hr. Greve, De skal ikke lære mig de danske Love, men endnu mindre de engelske; jeg begjærer kun simpelthen at tale med Kongen, og mine Herrer, sagde hun, idet han vendte sig til os Andre, vis De Deres Lydighed i et andet Tilfælde, imidlertid skal jeg godt mærke mig Dem, ja jeg lærer nu for anden Gang de danske Officierers Lydighed at kjende. Imidlertid var General v. Eichstedt og Kammerjunker v. Schmettau hos Prinds Fredrik ogsaa kommen ind, og den Sidste gjorde sig ogsaa Umage for at persuadere Dronningen til Afreise. Hun spurgte ham derpaa, hvad han havde her at gjøre, og paa hvis Side han var tilstede. Han svarede: paa

Kongens. Dronningen sagde, han kunde gaae sin Vei, thi hun vidste vel, paa hvis Anordning han kom. Derpaa spurgte Dronningen efter Kammerherre Falkenschiold, som hun forlangte strax at tale med. Vi svarede, at han var arresteret. Derpaa efter Baron Bülow, og man gav samme Svar. Videre spurgte hun efter Etats [Raad] Reverdil og Livmedicus Berger; thi, sagde hun, jeg er syg, og der blev givet hende samme Svar. Det lod til, at der herover overkom Dronningen en Slags Sittren, og hun forlangte et Glas Vand, som man bragte hende, men hun vilde ikke smage det, men holdt sig til Ryggen af en Stol, idet hun næsten overfaldtes som af en Afmagt, og Taarerne randt hende ned over Kinderne. Men hun søgte at beherske sig og tog et Tørklæde og aftørrede ubemærket sine Øine. Dronningen spurgte efter Grev Osten, som ogsaa strax blev hentet, og da han kom, spurgte hun ham paa Fransk, om han ogsaa var Medvider i dette Oprør. Han svarede dertil Nei, sigende, at han netop var bleven hentet ud af Sengen efter Hendes Majestæts Befaling og vidste intet videre om Sagen. Dronningen begjærede at faae tale alene med Grev v. Osten. Grev Rantzau svarede dertil Ja, men vi skulde alle være tilstede i Stuen. Derpaa gik hun med ham ind i Sideværelset i et Hjørne, hvorhen Grev Rantzow og en Officier fulgte efter, og sagde ham Noget i Øret. Men han rystede paa Hovedet, og Dronningen sagde: Naar jeg altsaa ikke maa tale med Kongen, saa vil jeg dog som Moder have mine Børn med mig. Grev Osten gik bort og kom strax efter tilbage med den Besked, at Prindsessen kunde følge med, men Kronprindsen maatte blive her. Strax kom Kammerjomfruerne og hjalp Dronningen med Paaklædningen i vor Nærværelse, hvilket Antræk bestod i Følgende: et Par Strømper, et Par Dame-

støvler, nogle faae Underkjoler, et Par Lommer, som hun bandt om Livet, en Damehat paa Hovedet, et lille Flors Halstørklæde og en stor Pelts, som hun tog over sig. Derpaa gik hun ud af Døren, hvor Vaagekonen med Prindsessen og Frøken v. Møesting ventede paa hende i Forgemakket. Hun gik ganske stille ned over Trappen, General Eichstedt og en Officier gik foran, og Grev Rantzow med de Øvrige nogle Skridt bagefter. Frøken Møesting henflød næsten i Taarer, da hun ikke vidste hvad og hvorhen. Dronningen satte sig i Hjørnet af Vognen til Venstre og trykkede Hatten dybt ned over Øinene; Frøken v. Møesting satte sig ved hendes Side, og Vaagekonen med Prindsessen ligeoverfor og ved hendes Side Oberstlieutenant Castenschioldt, hvem denne Commando var anbetroet. At dette saaledes og ikke anderledes er passeret, bevidner jeg overensstemmende med Sandheden som et tilstedeværende Øienvidne.

Kjøbenhavn den 17de Januar 1772.

C. F. v. Beck.